Orlovsko društvo v Radovljici

Telovadno društvo Orel Radovljica, 1909

Sokolom so leta 1909 sledili Orli - splošna kulturna organizacija. Predstavljali so klerikalno varianto sokolskih telovadnih društev. Imeli so svoj pevski, igralski in telovadni odsek.
Člani in članice so imeli telovadbo dvakrat tedensko (gimnastika, proste vaje, orodna telovadba). Na poletnih nastopih so nastopali skupno, akademije so pripravljali vsak zase. Te so vzbujale veliko pozornosti. Nekatere vaje so bile obvezne (t. i. zvezne), druge so sestavili sami (t. i. krožkove vaje). Člani so imeli sivomodre obleke, rdeče srajce, rdeča pokrivala s slovenskimi kokardami in peresi. Članice so imele nabrana modra krila, bele bluze z mornarskim ovratnikom, kravato in modrimi manšetami, mladinke pa bele obleke. Prvo dvorano so imeli pri Savniku, nato v gostilni Kunstelj in pri Lerhu.
Vir: Družabno življenje v Radovljici … (avtorica: Alenka Klemenc)
Op.: Namesto dvorane v Savnikovi vili je bila verjetno Murnikova hiša, ki je v tem času stala na tem mestu. Prav tako je namesto gostilne Kunstelj tu bolj pravilno hotel Bastl, saj so imeli svoj oder v gostilni Kunstelj sokoli.

Orlovsko društvo Radovljica, ob ustanovitvi 1909
Vir: Radovljiški zbornik 1992

Murnikova hiša – prva orlovska dvorana, 1911
Vir: arhiv družine Koman-Juvanec

Na radovljiškem območju so orlovske odseke leta 1908 ustanovili v Radovljici, Kamni Gorici in na Brezjah (ter naslednje leto v Podbrezjah). Najmočnejši in najbolj delaven je bil orlovski odsek v Kamni Gorici, ki je bil v letih pred prvo svetovno vojno vsestransko aktiven. V Radovljiški odsek se je prvo leto vključilo 38 članov, od teh 18 telovadcev. Telovadili so dvakrat tedensko pod vodstvom Franca Snoja in Mihaela Zalokarja. V odsek so vključevali tudi naraščajnike. Statistika za leto 1910 že izkazuje obrtni in šolski značaj. Voditelj društva je bil Jaroslav Murnik, načelnik pa Jože Bogataj, ki ga je leta 1910 zamenjal Miha Zalokar. Problematična je bila telovadnica in drugi društveni prostori, ki so jih imeli najprej pri Savniku, telovadili pa so v gostilni ali na vrtu pri Bastlu. Radovljiški Orel je zlasti zaradi tekmovanja s Sokolom razvil kar precejšnjo aktivnost, ki pa je z letih usihala. (viri: Mladost, 02. 01. / 30. 01. / 13. 02. / 1909 in 11.06. 1910).

Orlovski odseki so prirejali javno telovadbo, okrožne in vseorlovske zlete. 27. junija 1909 je radovljiški Orel organiziral prvi večji telovadni nastop gorenjskih Orlov in ga poimenoval »Dan slavja za našo mlado organizacijo. Katoliška glasila so ob tem pozivala gorenjske orlovske odseke, naj se udeležijo prireditve v Radovljici. Zaradi slabega vremena prireditev ni najbolj uspela, nastopilo je le 35 Orlov v krojih, delavska godba z Jesenic pa je igrala na vrtu gostilne pri Bastlu. Tradicionalni so bili orlovski izleti v bližnjo okolico in obiski pri drugih gorenjskih orlovskih odsekih.

V organizacijskem smislu so dobili Orli dokončno obliko leta 1909, ko je Zveza telovadnih odsekov na občnem zboru v Bohinjski Bistrici, sprejela za organizacijo ime Orel in so med zvezo in odseki kot vmesno stopnjo ustanovili okrožja.

Radovljiško okrožje je leta 1912 obsegalo naslednje orlovske odseke:

Odsek:	Člani:	Telovadci:	Naraščaj:
Radovljica	24	9	10
Podbrezje	19	15	/
Brezje	16	12	/
Kamna Gorica	27	12	/

Leta 1914 se je radovljiško orlovsko okrožje združilo z jeseniškim, ker je telovadni odsek v Podbrezjah razpadel, hiral pa je tudi Orel v Radovljici. (vira: Mladost 05. 06. 1909 in 07. 02. 1912).
Vir: Radovljiški zbornik 1992, (avtorica Majda Žontar)

☼☼☼☼

Radovljiški Orel v starih časopisih

Telovadni odsek na »katoliški podlagi" smo dobili pred kratkim v Radovljici. Ne vemo, kako ga bodo krstili, "čuk" ali "orel". - Le to vemo, da so glavni stebri tega odseka pomočniki in učenci g. Vurnika. Upajmo, da v kratkem nastopijo javno, da vidimo, kake vspehe so dosegli v tem najnovejšem posnemanju liberalnih "Sokolov".
Gorenjec, 01. 02. 1908

Nastop pri Bastlu. Na nedeljo 27. junija napovedana veselica in javna telovadba gorenjskih "Orlov" se ni in se je vršila. Jutranji naliv je odvrnil večino "Orlov" od potovanja v Radovljico, pač pa so prišli oficijelni govorniki iz Ljubljane, »savska delavska godba" in okrog 35 "Orlov" v kroju. Da si okrajšajo čas, napravila jim je godba na vrtu gostilne Bastl mali koncert, V večjem obsegu se bo vršil ta zlet v začetku meseca septembra, kar se bo itak še posebej oznanilo po raznih cerkvenih lecah.
Gorenjec, 03. 07. 1908

Orli in nemško pivo. Radovljiške novice. O izletu »Orlov« v Radovljico dne 5. sept. t. l. ne moremo poročali čisto nič važnega, kajti še »Slovenec« se je omejil na celih pet vrstic. Edino to moremo poudarjati, da so »Orli« ta dan pili izključno pivo iz nemške pivovarne v Lescah, mesto da bi podpirali domače — in celo njih stranke — podjetje, pivovarno v Mengišu, ki ima svojo zalogo v Lescah. Narodnost na jeziku, narodnost v dejanju.
Vir: Gorenjec, 9. 10. 1909

☼☼☼☼

Ljudski dom

Radovljica. Na cvetno nedeljo bo ob pol štirih popoldne v Ljudskem domu ustanovni shod Kmečke zveze za radovljiško okrožje. Poročal bo kmetski poslanec v državnem zboru g. Broda. Somišljeniki, vsi na shod! V močni zvezi je vaša moč!
Vir: Slovenec, 11. 4. 1919

Ljudski dom, ok. 1930
Vir: arhiv družine Sartori-Čebulj

Ljudski dom, od. 1938
Vir: kamra (arhiv družina Vevar)

☼☼☼☼☼

Kulturno delovanje Prosvetnega društva, ok. 1930

Orlovski pevski zbor – oder Ljudskega doma, 1928
Vir: DAR

Preden so ustanovili lastno godbo, so jim igrali godbeniki iz Tržiča. Prav tako kot pri Sokoli, je tudi tu uspešno delovala gledališka skupina. Delo so vodili župniki in učitelji., pri spevoigrah so jim pomagali organisti. Njihov program je bil raznolik in je zajemal razvovrstne igre (nekaj iger: Pasijon, Kralj z neba, Hamlet, Dekle z biseri, Veriga, Divji lovec, Deseti brat, Scopinove zvijače, Quo Vadis, Rokovnjači, Jeftejeva prisega …). Kulise so si naredili sami, enako garderobo in tudi pri maskiranju so pomagali eden drugemu.
Nastopali so v glavnem v Radovljici, v okolici niso gostovali, pač pa so ljudje iz okoliških krajev prihajali na njihove predstave (še posebej zato, ker v okolici ni bila razvita podobna gledališka dejavnost). Ples so imeli samo ob Novem letu, slavnejše je bilo za Miklavža, na materinski dan, ob božiču in drugih večjih cerkvenih praznikih, ko so uprizarjali za to priložnost izbrane igra in obdarovali otroke.
Vir: Družabno življenje v Radovljici … (avtorica: Alenka Klemenc)

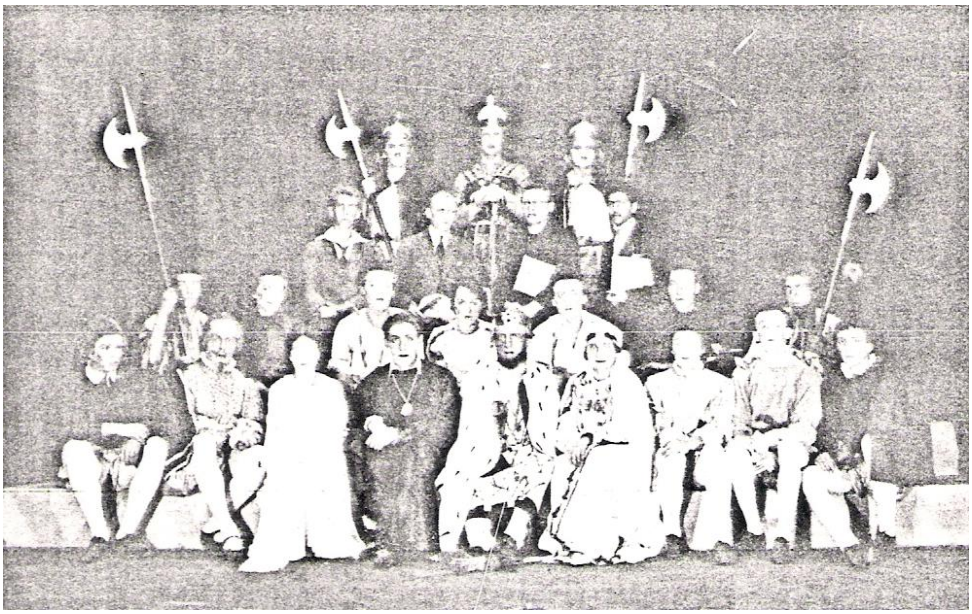

Igra »Hamlet« - Ljudski oder v Radovljici, ok. 1935
Vir: Diplomska naloga Alenke Klemenc

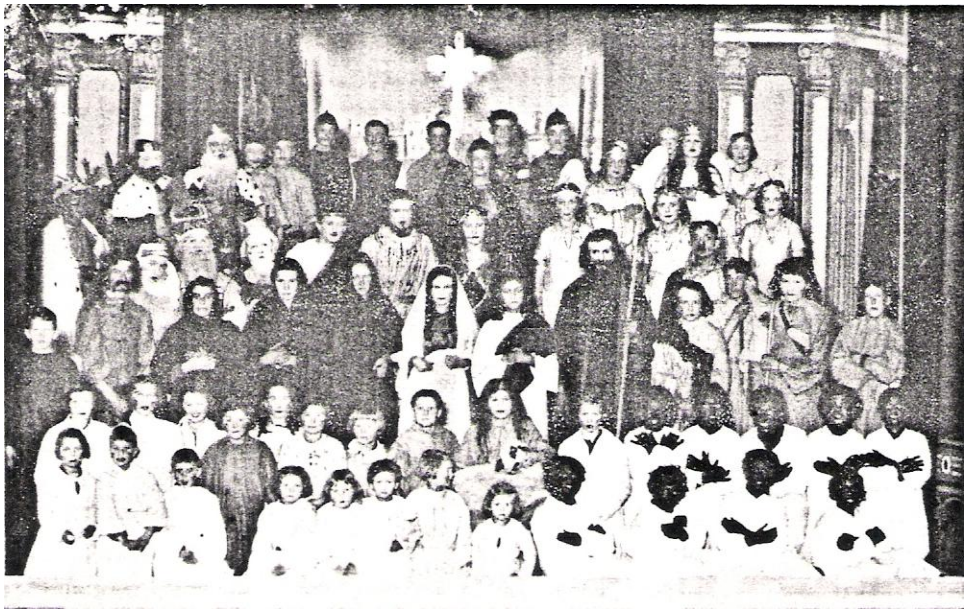

Igra »Kralj z neba« - Ljudski oder v Radovljici, 1937
Vir: Diplomska naloga Alenke Klemenc

☼☼☼☼

Športno delovanje društva Orel Radovljica, ok. 1930

Telovadni odsek

Telovadna vrsta Orla v Radovljici, ok. 1930.
Vir: posredoval Tomaž Grohar

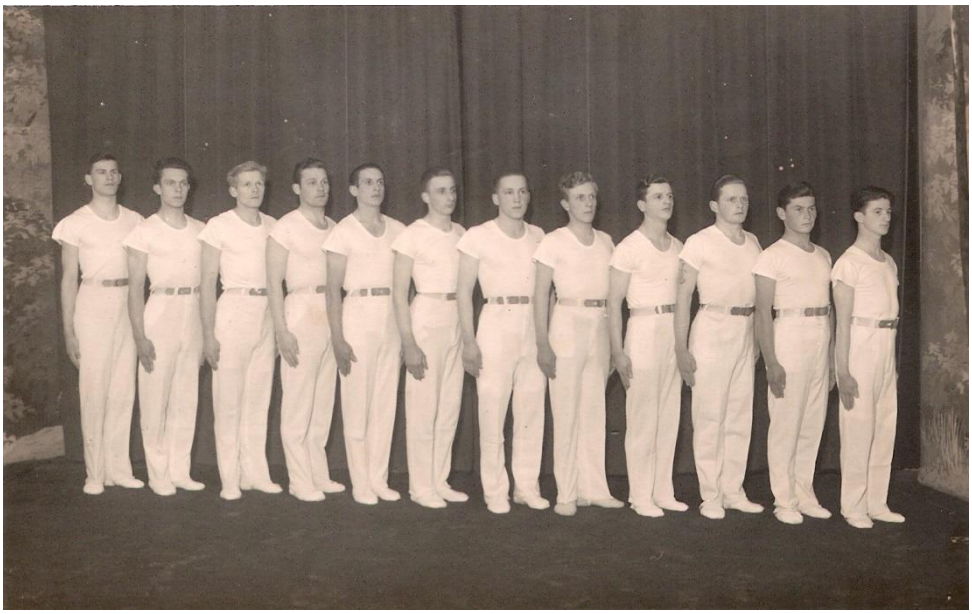

Telovadna vrsta Orla v Radovljici, ok. 1930.
Vir: posredoval Tomaž Grohar

Na fotografiji (od leve): 2. Ivan Ravnik, 6. Franc Urevc (Mežnarjev iz Predtrga), 8. Jože Janša, 9. Ferdo Vidic, 10. Erman (Ječevar), 11. Mirko Jurkovič (Fajfarjev) in 12. Ivan Jauševec (frizer). / Prepoznal: Jaka Sartori.

☼☼☼☼

Hazenska ekipa „KRES Radovljica“, 1932

SK Korotan (Kranj) : SK Svoboda (Ljubljana). To zanimivo srečanje se jutri obeta številni kranjski sportni publiki. Ker Svobode (Ljubljana) v Kranju še nismo videli, vlada za njen nastop veliko zanimanje, posebno še, ker je moštvo dobro znano po svojih zadnjih uspehiv v podsaveznih prvenstvih. Predtekma prične ob 14 in jo igrata hazenski družini Korotana in Kresa iz Radovljice.
Vir: Jutro, 8. 10. 1932

Nogometna ekipa „KRES Radovljica“, 1932

Za nedeljo 24. aprila so predvideli nogometni srečanji: Bratstvo rezerva : SK “Kres” in Bratstvo I. : KAC ali VSV Beljak. (Seja UO Bratstvo Jesenice, 19. 04. 1932).
Vir: Obdobje med obema vojnama 1918-1941 (avtor Viktor Brun; 60 let nogometa pod Mežaklju, 1975)

Nogometaši Kres Radovljica v župnišču, 1932
Vir: posredoval Tomaž Grohar
Na fotografiji (od leve): 1. Tonček Mulej (Šimnov iz Predtrga), 2. Andrej Humerca, 4. Pavel Pirih, 10. Stane Kompare in 11. Franc Pirih. / Prepoznal: Jaka Sartori.

Po političnih spremembah so se „Orli“ preimenovali v fantovske odseke. Fantovski odsek “Kres” je bil v Radovljici ustanovljen leta 1937.

♣♣♣♣

Zanimivosti iz delovanja Orlov v okolici

Iz Bleda nam pišejo: Naši »Orli« ali po domače »čuki« bi gotovo dosegli prvo darilo v - klečanju.
Vir Gorenjec, 27. 5. 1911

Blejski orli po prvi svetovni vojni. Potem, ko je na Bledu kupil kralj Aleksander graščino kneza Windischgraetza in jo preimenoval v Suvobor in ko je postal poletna rezidenca kraljeve družine, so blejski Orli skupaj s Sokoli korakali na Mlino, na državni praznik, t. j. Vidov dan, junija. Prav prerivali so se med sabo, Orli so bili aktivni do leta 1929. Potem so bili prepovedani oz. razpuščeni. Obnovili so se v Zvezi fantovskih odsekov, prirejali »igrokaze«, hodili v hribe in tudi prirejali prva smuška tekmovanja. O tem obstaja še veliko fotografij in žal malo tistih, ki so bili zraven, spominov!
Vir: napisal Tone Marolt

::::::::::::::::::::::::::::::::::

Polni naslovi virov:

Vir: Družabno življenje v Radovljici v obdobju med obema vojnama (avtorica Alenka Klemenc, Radovljica 1985)

Vir: Delovanje kulturnih in telovadnih društev ter planinskega društva v Radovljici in na njenem območju do prve svetovne vojne (avtorica Majda Žontar - Radovljiški zbornik 1992).

::::::::::::::::::::::::::::::::::

Sestavil: Goran Lavrenčak – DAR

Prvič objavljeno: 30. 11. 2016

goran.lavrencak@gmail.com